

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/cenzura/72563,I-Wszechzwiązkowy-Zjazd-Pisarzy-ZSRS.html>

Fot. z zasobu IPN

ARTYKUŁ

I Wszechzwiązkowy Zjazd Pisarzy ZSRS

Autor: TOMASZ STEMPOWSKI 17.08.2020

17 sierpnia 1934 r. w Domu Związków w Moskwie rozpoczął się I Wszechzwiązkowy Zjazd Pisarzy Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich. W trakcie trwających do 1 września obrad przyjęto statut Związku Pisarzy ZSRS i uznano realizm socjalistyczny za metodę twórczą obowiązującą pisarzy sowieckich.

Na zjazd przyjechało 597 delegatów reprezentujących 52 narodowości ZSRS oraz 40 gości zagranicznych z 13 krajów, w tym m.in. Martin Andersen Nexø, Louis Aragon, André Malraux, Rafael Alberti.

Przygotowania do zjazdu rozpoczęły się dwa lata wcześniej. Już w kwietniu 1932 r. Centralny Komitet Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii (bolszewików) opublikował w „Prawdzie” uchwałę *O przebudowie organizacji literacko-artystycznych*, która likwidowała istniejące w tym czasie organizacje literackie i zapowiadała utworzenie jednego związku skupiającego wszystkich pisarzy. Niedługo potem powołano do życia Komitet Organizacyjny Związku Pisarzy, który miał przygotować zjazd i projekty dokumentów programowych. W maju 1934 r. prace nad organizacją przejął Andriej Żdanow, a NKWD zaczęło opracowywać charakterystyki przyszłych uczestników.

Wyreżyserowany spektakl

Na zjazd przyjechało 597 delegatów reprezentujących 52 narodowości ZSRS oraz

40 gości zagranicznych z 13 krajów, w tym m.in. Martin Andersen Nexø, Louis Aragon, André Malraux, Rafael Alberti. Obecni byli także: ludowy komisarz oświaty Andriej Bubnow i zastępca ludowego komisarza obrony Jan Gamarnik. Obrady były starannie wyreżyserowanym spektaklem zawierającym takie elementy jak: wizyty delegacji robotników z zakładów pracy, odczytywanie zbiorowych telegramów i przesyczone patosem przemówienia. Mowę otwierającą wygłosił Maksym Gorki, a w imieniu Komitetu Centralnego WKP(b) przemawiał jego sekretarz Andriej Żdanow, który nakreślił rolę, jaką mają spełniać pisarz i literatura:

Towarzysz Stalin nazwał naszych pisarzy inżynierami ludzkich dusz. Co to znaczy? Jakie obowiązki nakłada na was takie określenie?

To znaczy, po pierwsze, znać życie, żeby umieć je dobrze zaprezentować w dziełach sztuki, przedstawiać nie scholastycznie, nie martwo, nie po prostu jako „obiektywne realia”, lecz wyobrazić rzeczywistość w jej rewolucyjnym rozwoju.

Przy tym prawdziwość i specyfika historyczna artystycznego przedstawienia powinny łączyć się z zadaniem ideowej przemiany i wychowania ludzi pracy w duchu socjalizmu. Taka metoda literatury

pięknej i krytyki literackiej jest tym,
co my nazywamy metodą realizmu
socjalistycznego.

**Maksym Gorki przemawia na I
Wszeczwiązkowym Zjeździe
Pisarzy Sowieckich w Moskwie.
Kolekcja Juliana Bryana w
Warszawie. Autor: Julien Bryan.
Fot. z zasobu IPN**

Ramy sowieckiego życia literackiego

Przyjęty na zjeździe Statut Związku Pisarzy ZSRS wyznaczył ramy życia literackiego w ZSRS na kolejne dziesięciolecie i stał się podstawowym dokumentem programowym w tym zakresie. Jasno przedstawiał on hierarchię celów, które stały przed pisarzami:

Aktywny udział pisarzy sowieckich przez ich twórczość artystyczną w budownictwie socjalistycznym, obrona interesów klasy robotniczej i umacnianie władzy sowieckiej przez prawdziwe przedstawienie walki klasowej proletariatu, walki klasowej i budownictwa socjalistycznego w naszym kraju, przez wychowanie szerokich mas pracujących w socjalistycznym duchu.[...]

Związek Pisarzy Sowieckich stawia za swój cel generalny stworzenie dzieł o wysokiej wartości artystycznej nasyconych bohaterską walką międzynarodowego proletariatu, patosem zwycięstwa socjalizmu, odzwierciedlających wielką mądrość i heroizm partii komunistycznej. Związek Pisarzy Sowieckich stawia sobie cel stworzenie dzieł sztuki godnych wielkiej epoki socjalizmu.

Odmowa uznania narzuconych zasad oznaczała nie tylko wykluczenie z życia literackiego, ale przede wszystkim groziła represjami. Zresztą nawet podporządkowanie się im nie gwarantowało bezpieczeństwa.

Totalitarne „porządkowanie” życia społecznego

Utworzenie jednego związku skupiającego wszystkich twórców literatury było częścią procesu podporządkowywania życia społecznego totalitarnej władzy. Współgrało z przekształceniami w gospodarce, w której prowadzono gwałtowną industrializację i kolektywizację rolnictwa, oraz w polityce, w której likwidacji frakcji w partii komunistycznej towarzyszyły masowe represje, procesy pokazowe i narastanie kultu Stalina.

Narzucenie realizmu socjalistycznego jako obowiązującego w ZSRS programu literackiego doprowadziło do uniformizacji i skostnienia literatury sowieckiej. Twórcy zostali zmuszeni do przestrzegania ścisłych zasad, takich jak: dydaktyzm, tendencyjność ideowa, prostota języka i kompozycji, prezentacja modelowego, zaangażowanego politycznie bohatera. W rezultacie literatura została sprowadzona do poziomu propagandy.

Aby funkcjonować w oficjalnym obiegu literackim pisarze musieli wstąpić do Związku Pisarzy i, przynajmniej deklaracyjnie, przyjąć zasady realizmu socjalistycznego. Odmowa uznania narzuconych zasad oznaczała nie tylko wykluczenie z życia literackiego, ale przede wszystkim groziła represjami. Zresztą nawet podporządkowanie się im nie gwarantowało bezpieczeństwa. W następnych latach stalinowskie represje dotknęły 220 uczestników zjazdu oraz 800 pisarzy zarejestrowanych w Związku Pisarzy Sowieckich, a wyliczenia te nie uwzględniają twórców niezrzeszonych i początkujących.

Wiele interesujących historii, wiele materiałów archiwalnych znajdziesz na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ